

Μέθοδοι Ποιοτικής & Ποσοτικής Έρευνας

Μάθημα 6^ο - Κεφάλαιο 6^ο

Ερευνητική δεοντολογία

Διδάσκων: Δρ. Α. Κουμπαρέλης

Οι σημειώσεις προέρχονται από το βιβλίο Μέθοδοι Έρευνας στις Επιχειρήσεις και την Οικονομία των M. Saundres, P. Lewis και A. Thornhill και είναι, σε μεγάλο βαθμό, έργο των εκδόσεων ΔΙΣΙΓΜΑ

Μαθησιακοί στόχοι κεφαλαίου

- Να γνωρίσετε τα σχετικά με την απόκτηση παραδοσιακής πρόσβασης και πρόσβασης στο Internet θέματα
- Να είστε σε θέση να αξιολογείτε διάφορες στρατηγικές που θα σας βοηθήσουν να αποκτήσετε πρόσβαση σε οργανισμούς και μεμονωμένους συμμετέχοντες
- Να γνωρίσετε τη σημασία της δεοντολογίας της έρευνας και της ανάγκης να ενεργείτε δεοντολογικά
- Να είστε σε θέση να προβλέπετε ζητήματα δεοντολογίας σε κάθε στάδιο της έρευνάς σας και σε σχέση με συγκεκριμένες τεχνικές και να γνωρίζετε τις προσεγγίσεις που θα σας βοηθήσουν να τις αντιμετωπίσετε
- Να γνωρίσετε τις αρχές της προστασίας και της διαχείρισης δεδομένων

Τύποι πρόσβασης

παραδοσιακή πρόσβαση	προσωπικές επαφές (για διεξαγωγή πειραμάτων, συνεντεύξεων ή ομάδων εστίασης, παρατηρήσεις ή τη διαχείριση ερωτηματολογίων), τηλεφωνικές συζητήσεις, αλληλογραφία ή χρήση αρχείων δεδομένων (όπως μητρώα ή αρχεία οργανισμών, όπου τα δεδομένα δεν υπάρχουν δικτυακά)
διαδικτυακή πρόσβαση (μέσω Internet ή Intranet)	χρήση τεχνολογιών πληροφορικής (π.χ., το διαδίκτυο, το εσωτερικό δίκτυο ενός οργανισμού, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα άμεσα μηνύματα, οι δικτυακές κάμερες), για εικονική πρόσβαση για τη διαχείριση ερωτηματολογίων, τη διεξαγωγή αρχειακής έρευνας, τη συμμετοχή σε διαδικτυακές συζητήσεις, την διεξαγωγή πειραμάτων ή συνεντεύξεων ή για να συλλέξετε δευτερογενή δεδομένα
υβριδική πρόσβαση	συνδυάζει την παραδοσιακή και τη διαδικτυακή πρόσβαση

Επίπεδα πρόσβασης

φυσική πρόσβαση	Φυσική παρουσία στον οργανισμό. Χορηγείται επίσημα από τη διοίκησή του οργανισμού της οποίας είναι απαραίτητο να αποκτήσετε την αποδοχή και εμπιστοσύνη
συνεχής πρόσβαση	Επαναληπτική και κλιμακούμενη διαδικασία με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση εισόδου προκειμένου να ολοκληρώσετε το αρχικό κομμάτι της έρευνάς σας και κατόπιν να επιδιώξετε περαιτέρω πρόσβαση με σκοπό να προχωρήσετε την έρευνά σας παραπέρα
γνωστική πρόσβαση	Συγκατάθεση αυτών, εντός του οργανισμού ή της ομάδας, που προορίζονται να συμμετάσχουν στην έρευνα ώστε να αποκτήσετε πραγματική πρόσβαση στα δεδομένα που είναι σε θέση να σας παρέχουν

Ζητήματα πρόσβασης

ως εξωτερικός ερευνητής

- Το να αποκτήσετε φυσική πρόσβαση δεν είναι το μόνο σημαντικό εμπόδιο.
- Θα βασιστείτε στην καλή πίστη από τη μεριά του οργανισμού ή της ομάδας και των μελών της. Θα χρειαστεί να προσπαθήσετε να την ενισχύετε σε κάθε επίπεδο.
- Αποδείξτε με σαφήνεια τη συνέπεια και την ακεραιότητα της έρευνάς σας, και εξηγήστε λεπτομερώς το ερευνητικό σας έργο

ως εσωτερικός ή συμμετέχων ερευνητής

- Η ιεραρχική σας θέση μπορεί να προκαλέσει προβλήματα σε σχέση με τη γνωστική πρόσβαση.
- Υποψίες ως προς τον ακριβή λόγο της έρευνας και τη χρήση των δεδομένων
  - αν το ερευνητικό έργο σας έχει ανατεθεί από τον προϊστάμενο ή τον μέντορά σας στον οργανισμό και οι υπόλοιποι γνωρίζουν πως αφορά ένα θέμα για το οποίο η διοίκηση θέλει να εφαρμόσει αλλαγές.
  - όταν οι συνέπειες των αλλαγών μπορεί να θεωρούνται ως επιβλαβείς προς αυτούς που επιθυμείτε να συμμετέχουν στην έρευνά σας

Συμβουλές απόκτησης πρόσβασης

- Διασφαλίστε πως έχετε εξοικειωθεί με την ομάδα ή τον οργανισμό πριν δημιουργήσετε επαφή (μάθετε σχετικά γι αυτήν / αυτόν)
- Δώστε το εαυτό σας χρόνο
- Χρησιμοποιείτε υπάρχουσες επαφές και αναπτύξτε καινούργιες
- Δημιουργήστε σαφή αναφορά του σκοπού της έρευνάς σας
- Αντιμετωπίστε τις αντιρρήσεις του οργανισμού χωρίς φόβο
- Αναπτύξτε τα οφέλη γι αυτόν
- Χρησιμοποιείτε κατάλληλη γλώσσα
- Διευκολύνετε την απάντηση του οργανισμού όταν ζητάτε πρόσβαση
- Αναπτύξτε την πρόσβαση σταδιακά
- Αποδείξτε την αξιοπιστία σας

Δεοντολογία της Έρευνας

- Αναφέρεται στα πρότυπα συμπεριφοράς των ερευνητών σε σχέση με τα δικαιώματα αυτών που αποτελούν αντικείμενο της έρευνας ή με κάθε τρόπο συμμετέχουν σε αυτήν
- Επηρεάζεται από ευρύτερες κοινωνικές νόρμες συμπεριφοράς
  - **Κοινωνική νόρμα:** συμπεριφορά που οφείλει να υιοθετήσει κάποιος σε μια συγκεκριμένη περίπτωση

Δεοντολογία της Έρευνας (Φιλοσοφικές Θέσεις)

Δεοντολογική

- ακολουθούνται συγκεκριμένοι κανόνες που καθοδηγούν τη συμπεριφορά των ερευνητών.
  - η δράση εκτός των κανόνων δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να δικαιολογηθεί
  - αν οι κανόνες είναι ανεπαρκείς ή αμφισβητούμενοι, πρέπει να επανεκτιμώνται και, αν είναι απαραίτητο, να τροποποιούνται

Τελολογική

- η απόφαση για το αν μια συμπεριφορά είναι δικαιολογημένη ή όχι πρέπει να καθορίζεται από τις συνέπειές της και όχι από προκαθορισμένους κανόνες.
  - π.χ. το αν τα οφέλη μιας πράξης υπερτερούν των αρνητικών συνεπειών της
  - σύγκριση μεταξύ των οφελών μιας πράξης προς μία ομάδα και του κόστους της πράξης για μια άλλη ομάδα δεν παρέχει σαφή απάντηση στο ερώτημα

Δεοντολογικές Αρχές (1)

Δεοντολογική αρχή	Δεοντολογική λογική και ανάπτυξη
Ακεραιότητα και αντικειμενικότητα του ερευνητή	Η ποιότητα της έρευνας εξαρτάται εν μέρει από την ακεραιότητα και την αντικειμενικότητα του ερευνητή. Αυτό συνεπάγεται φανερές ενέργειες, ειλικρίνεια και ακρίβεια δράσης. Επίσης συνεπάγεται, την αποφυγή εξαπάτησης, ανειλικρίνειας, διαστρέβλωσης (δεδομένων και ευρημάτων κ.τ.λ.), μεροληψίας, αλόγιστων δεσμεύσεων ή υποκριτικών υποσχέσεων. Όπου είναι απαραίτητο, οποιαδήποτε σύγκρουση συμφερόντων ή εμπορική σχέση θα πρέπει να δηλώνεται.
Σεβασμός προς τους άλλους	Η θέση του ερευνητή βασίζεται στην ανάπτυξη εμπιστοσύνης και σεβασμού. Η έρευνα συνεπάγεται κοινωνική ευθύνη και υποχρεώσεις προς αυτούς που συμμετέχουν ή προς αυτούς που επηρεάζονται απ' αυτή. Τα δικαιώματα όλων πρέπει να αναγνωρίζονται και η αξιοπρέπεια τους να είναι σεβαστή.
Αποφυγή βλάβης (μη βλάπτειν)	Οποιαδήποτε βλάβη των συμμετεχόντων πρέπει να αποφεύγεται. Η βλάβη μπορεί να προκύψει μέσω απειλών προς τη συναισθηματική ευεξία, την ψυχική ή φυσική υγεία ή τη συνοχή της κοινωνικής ομάδας. Μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η αμηχανία, το άγχος, η δυσφορία, ο πόνος ή η σύγκρουση. Μπορεί να προκληθεί από τη χρήση μιας μεθόδου έρευνας με παρεμβατικό τρόπο ή με υπερβάλλοντα ζήλο που περιλαμβάνει ψυχική ή κοινωνική πίεση που προκαλεί στρες ή άγχος. Μπορεί επίσης να προκληθεί από την παραβίαση των διαβεβαιώσεων σχετικά με την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμία ή μέσω διακρίσεων ή παρενόχλησης.
Ιδιωτικότητα των ανθρώπων που λαμβάνουν μέρος	Η ιδιωτική ζωή είναι μια βασική αρχή που συνδέεται με ή υποστηρίζει πολλές άλλες αρχές που εξετάζονται εδώ. Ο σεβασμός προς τους άλλους, η αποφυγή βλάβης, η εθελοντική φύση της συμμετοχής, η ενήμερη συγκατάθεση, η διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και διατήρηση της ανωνυμίας, η ευθύνη για την ανάλυση δεδομένων και αναφορά των ευρημάτων και η συμμόρφωση με τις αρχές διαχείρισης δεδομένων, συνδέονται ή υποκινούνται από την αρχή της διασφάλισης της ιδιωτικής ζωής των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Δεοντολογικές Αρχές (2)

Εθελοντική φύση της συμμετοχής και δικαίωμα αποχώρησης

Το δικαίωμα μη συμμετοχής σε ένα ερευνητικό έργο είναι αδιαμφισβήτητο. Αυτό συνοδεύεται από το δικαίωμα της μη παρενόχλησης για συμμετοχή. Επίσης, είναι μη αποδεκτή η προσπάθεια επέκτασης του πεδίου εφαρμογής της συμμετοχής πέραν αυτού που έχει παραχωρηθεί. Οι συμμετέχοντες, διατηρούν το δικαίωμα καθορισμού του τρόπου συμμετοχής τους στη διαδικασία συλλογής δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων δικαιωμάτων όπως: μη απάντηση σε οποιοδήποτε ερώτημα ή σύνολο ερωτημάτων, μη παροχή δεδομένων που ζητήθηκαν, τροποποίηση της φύσης της συγκατάθεσής τους, αποχώρηση από τη συμμετοχή και πιθανώς, απόσυρση δεδομένων που έχουν παρασχεθεί.

Ενήμερη συγκατάθεση συμμετεχόντων

Η αρχή της ενήμερης συγκατάθεσης περιλαμβάνει την παροχή επαρκών πληροφοριών και διασφαλίσεων από την πλευρά των ερευνητών, προκειμένου τα άτομα να κατανοήσουν τις επιπτώσεις της συμμετοχής τους και να λάβουν μια πλήρως ενημερωμένη απόφαση συμμετοχής, αφού έχουν εξετάσει όλες τις πτυχές, η οποία θα δοθεί ελεύθερα χωρίς την άσκηση πίεσης ή εξαναγκασμού. Αυτό οδηγεί στο δικαίωμα εκείνων που λαμβάνουν μέρος να αναμένουν από τον ερευνητή να συμμορφωθεί με την έκταση της συγκατάθεσης και όχι να ανακαλύψουν πως ο ερευνητής προσπαθεί να παρατείνει τη διάρκεια μιας συνέντευξης ή παρατήρησης ή να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της έρευνας χωρίς πρώτα να έχει αποκτήσει την άδεια ή να διαπράξει οποιαδήποτε επακόλουθη παραβίαση των όρων της συγκατάθεσης.

Διασφάλιση εμπιστευτικότητας δεδομένων και διατήρηση της ανωνυμίας

Η έρευνα έχει σχεδιαστεί για να δίνει απαντήσεις στα ερωτήματα «ποιος», «τι», «πότε», «πού», «πώς» και «γιατί» και όχι για να εστιάζει σε αυτούς που παρέχουν τα δεδομένα για να απαντήσουν σε αυτά. Ως εκ τούτου, τα άτομα και οι οργανισμοί πρέπει να παραμένουν ανώνυμοι και τα δεδομένα που παρέχουν πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία ώστε να μην μπορεί να αναγνωριστεί η πηγή τους, εκτός αν υπάρχει ρητή συμφωνία περί του αντιθέτου. Μπορεί να προκληθεί βλάβη από την μη εξουσιοδοτημένη ταυτοποίηση. Η αξιοπιστία των δεδομένων είναι επίσης πιθανό να ενισχυθεί όταν η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία διασφαλίζονται. Αυτή η αρχή οδηγεί στο δικαίωμα της απαίτησης οι διαβεβαιώσεις εμπιστευτικότητας και ανωνυμίας να τηρούνται αυστηρά.

Δεοντολογικές Αρχές (3)

<p>Υπευθυνότητα σχετικά με την ανάλυση των δεδομένων και την αναφορά των ευρημάτων</p>	<p>Οι διαβεβαιώσεις σε σχέση με την ιδιωτική ζωή, την ανωνυμία και την εμπιστευτικότητα πρέπει, επίσης, να τηρούνται κατά την ανάλυση και την αναφορά των δεδομένων. Τα πρωτογενή δεδομένα δεν πρέπει να «φτιάχνονται» ή να τροποποιούνται και τα αποτελέσματα δεν πρέπει να παραποιούνται. Τα ευρήματα πρέπει να αναφέρονται πλήρως και με ακρίβεια, ανεξάρτητα από το αν έρχονται σε αντίθεση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τα ίδια ισχύουν και για τα δευτερογενή δεδομένα, η πηγή ή οι πηγές των οποίων θα πρέπει επίσης να αναφέρονται πλήρως. Οι αναλύσεις και οι ερμηνείες που απορρέουν από αυτά θα πρέπει να ελέγχονται προσεκτικά και να διορθώνονται για να διασφαλιστεί η ακρίβεια της ερευνητικής αναφοράς και οποιουδήποτε άλλου συμπεράσματος.</p>
<p>Νομική συμμόρφωση στη διαχείριση των δεδομένων</p>	<p>Η έρευνα είναι πιθανό να περιλαμβάνει τη συλλογή προσωπικών δεδομένων. Πολλές κυβερνήσεις έχουν θεσπίσει νόμους που ρυθμίζουν την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Ως εκ τούτου, υπάρχει νομική υποχρέωση για συμμόρφωση με την εν λόγω νομοθεσία. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/CE έχει οδηγήσει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων. Σε συγκεκριμένες χώρες, ισχύουν άλλοι νόμοι που σχετίζονται με την επεξεργασία, την ασφάλεια και την πιθανή κοινή χρήση των δεδομένων. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο οι ερευνητές να κατανοούν και να συμμορφώνονται με αυτούς τους νομικούς περιορισμούς και κανονισμούς που σχετίζονται με τη διαχείριση των δεδομένων της έρευνας στη χώρα ή στις χώρες στις οποίες διεξάγουν την έρευνα.</p>
<p>Διασφάλιση της ασφάλειας του ερευνητή</p>	<p>Η ασφάλεια των ερευνητών είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας κατά τον προγραμματισμό και την υλοποίηση ενός ερευνητικού έργου. Ο Κώδικας Πρακτικής της Εταιρείας Κοινωνικής Έρευνας για την Ασφάλεια των Κοινωνικών Ερευνητών αναγνωρίζει πιθανούς κινδύνους από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται «ο κίνδυνος φυσικής απειλής ή κακοποίησης, ο κίνδυνος ψυχολογικού τραύματος..., ο κίνδυνος υπονόμευσης..., η αυξημένη έκθεση σε κινδύνους της καθημερινής ζωής» (Εταιρεία Κοινωνικής Έρευνας, 2001: 1). Ως εκ τούτου, το σχέδιο έρευνας πρέπει να εξετάσει τους κινδύνους που αφορούν στον ερευνητή, όπως ακριβώς πρέπει να κάνει και για τους συμμετέχοντες.</p>

Ζητήματα δεοντολογίας στη διαδικτυακή έρευνα

Περιθώρια παραπλάνησης	προσχώρηση σε διαδικτυακές κοινότητες με σκοπό τη συλλογή δεδομένων χωρίς άδεια
Έλλειψη σεβασμού και πρόκληση βλάβης	«υποκλοπή» δεδομένων από διαδικτυακές κοινότητες χωρίς τη γνώση και άδεια αυτών που τα δημιουργούν
Σεβασμός στην ιδιωτική ζωή	το περιεχόμενο δικτυακών τοποθεσιών πρέπει να θεωρηθεί ως αντικείμενο ιδιωτικών συνομιλιών, αν και είναι «δημοσίως ιδιωτικές»
Φύση της συμμετοχής και πεδίο εφαρμογής της αποχώρησης	«υποκλοπή» δεδομένων = παραβίαση της αρχής της εθελοντικής φύσης της συμμετοχής
Ενήμερη συγκατάθεση	μετά από επικοινωνία με τον διαχειριστή της διαδικτυακής κοινότητας, ή με συγκεκριμένο αίτημα στους συμμετέχοντες
Εμπιστευτικότητα των δεδομένων και ανωνυμία των συμμετεχόντων	
Ανάλυση των δεδομένων και έκθεση των ευρημάτων	Εγείρονται ζητήματα εμπιστευτικότητας, ανωνυμίας, ιδιωτικότητας και πνευματικής ιδιοκτησίας όταν τα δεδομένα από το Internet αναλύονται και παρουσιάζονται
Διαχείριση δεδομένων	ανάγκη για κοινοποίηση και συγκατάθεση αν πρόκειται τα προσωπικά δεδομένα να τύχουν επεξεργασίας

Γενικά ζητήματα δεοντολογίας

Στάδιο έρευνας

Ζητήματα δεοντολογίας συγκεκριμένου σταδίου

Ακεραιότητα και αντικειμενικότητα, σεβασμός, αποφυγή βλάβης, ιδιωτική ζωή, εθελοντική συμμετοχή, δικαίωμα αποχώρησης, ενήμερη συγκατάθεση, εμπιστευτικότητα και ανωνυμία, ευθύνη ανάλυσης και έκθεσης, συμμόρφωση διαχείρισης δεδομένων, ασφάλεια

Διαμόρφωση και αποσαφήνιση του αντικειμένου της έρευνας (Κεφάλαια 2 έως 4)

Ακεραιότητα και αντικειμενικότητα, αναγνώριση των ευθυνών προς αυτούς που θα λάβουν μέρος
Αξιολόγηση του κινδύνου (πιθανής βλάβης), αναγνώριση συγκρουόμενων συμφερόντων.

Σχεδιασμός της έρευνας και απόκτηση πρόσβασης (Κεφάλαια 5 και 6)

Το δικαίωμα αποφυγής του εξαναγκασμού (από τον ερευνητή, το χορηγό ή τον υπεύθυνο χορήγησης πρόσβασης)
Το δικαίωμα του χορηγού ή του υπεύθυνου χορήγησης πρόσβασης να είναι πλήρως ενημερωμένοι και να θέτουν ερωτήματα
Το δικαίωμα χορήγησης ενήμερης συγκατάθεσης
Το δικαίωμα των συμμετεχόντων στην ιδιωτική ζωή
Το δικαίωμα των συμμετεχόντων / του υπεύθυνου χορήγησης πρόσβασης / του χορηγού στην ποιοτική έρευνα.

Συλλογή δεδομένων (Κεφάλαια 7 έως 11)

Το δικαίωμα αποφυγής εξαναγκασμού από τον ερευνητή, το χορηγό ή τον υπεύθυνο χορήγησης πρόσβασης
Το δικαίωμα του ερευνητή στην ασφάλεια
Η διατήρηση της αντικειμενικότητας
Η απαίτηση της εργασίας εντός – και της διατήρησης – της ενήμερης συγκατάθεσης
Το δικαίωμα αποχώρησης
Το δικαίωμα των συμμετεχόντων στην ιδιωτική ζωή
Το δικαίωμα για εμπιστευτικότητα και ανωνυμία, αποφυγή βλάβης
Το δικαίωμα του χορηγού / του υπεύθυνου χορήγησης πρόσβασης / των συμμετεχόντων για ποιοτική έρευνα
Ανάγκη για απολογισμό

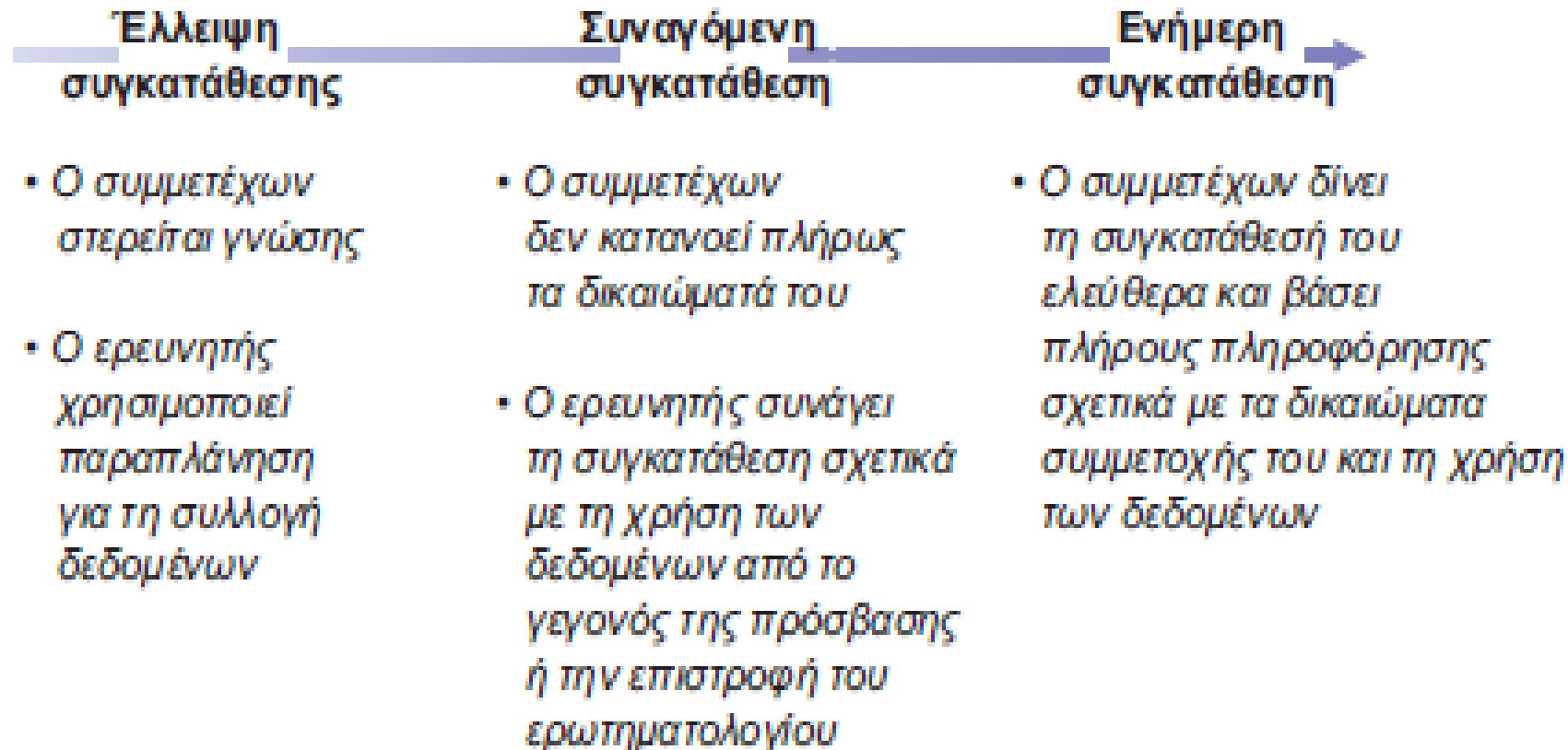
Επεξεργασία και αποθήκευση των δεδομένων (Κεφάλαια 12 και 13)

Διατήρηση της αντικειμενικότητας
Εμπιστευτικότητα και ανωνυμία
Παρατήρηση της ενημερωμένης συγκατάθεσης
Ευθύνη του ερευνητή για αξιόπιστα δεδομένα
Χρήση και ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων

Ανάλυση των δεδομένων και έκθεση των ευρημάτων (Κεφάλαια 12 έως 14)

Το δικαίωμα αποφυγής του εξαναγκασμού
Διατήρηση της αντικειμενικότητας, εμπιστευτικότητα και ανωνυμία
Παρατήρηση της ενημερωμένης συγκατάθεσης, αποφυγή βλάβης
Το δικαίωμα του χορηγού / του υπεύθυνου χορήγησης πρόσβασης / των συμμετεχόντων για ποιοτική έρευνα

Συγκατάθεση Συμμετέχοντος

Εικόνα 6.2 Η φύση της συγκατάθεσης του συμμετέχοντος